

OBSERVACIÓ D'UNA ÀGUILA MARINA *Haliaeetus albicilla* A MALLORCA L'HIVERN 2001-2002

Màties REBASSA ¹

RESUM.- Entre la darrera setmana de desembre de 2001 i la tercera setmana de febrer de 2002, un exemplar immadur d'ànguila marina *Haliaeetus albicilla* va ser vist a la Serra de Tramuntana, Mallorca, volant i alimentant-se amb carronya. Aquesta citació, en cas de ser homologada, seria la primera per a les Illes Balears i per al conjunt d'Espanya en formar part de la llista A, seguint les recomanacions de l'AERC.

Paraules clau: àguila marina, *Haliaeetus albicilla*, rareses, Mallorca, Illes Balears.

SUMMARY.- *Observation of a White-tailed Eagle Haliaeetus albicilla in Mallorca during the winter of 2001-2002.* Between the last week of December 2001 and the third week of February 2002, an immature White-tailed Eagle *Haliaeetus albicilla* was seen in the mountains of Mallorca, flying and feeding on carrion. This sighting, if it were homologated, will be the first for the Balearic Islands, and for the whole of Spain in forming part of list A, following the AERC recommendations.

Key words: White-tailed Eagle, *Haliaeetus albicilla*, rarities, Mallorca, Balearic Islands.

¹ GOB Mallorca. C. de Can Verí, 1, 3r. 07001 Palma (Balears)

Entre la darrera setmana de 2001 i la tercera setmana de febrer de 2002, un exemplar immadur d'ànguila marina *Haliaeetus albicilla* va ser observat a la serra de Tramuntana, a Mallorca. La importància d'aquesta observació radica en què, com es veurà, pot fer canviar la categoria que aquesta espècie ha tingut fins ara a les llistes d'aus de les Illes Balears i d'Espanya, sempre que sigui convenientment homologada.

L'ànguila marina és el rapinyaire més corpulent de tota Europa, excepció feta dels voltors (gèneres *Aegyptius*, *Gypaetus* i *Gyps*). Es distribueix per la meitat septentrional dels continents

europèu i asiàtic, amb poblacions molt reduïdes, gairebé marginals, a països més meridionals com ara Turquia, Grècia o Japó (CRAMP i SIMMONS, 1980; DEL HOYO *et al.*, 1994). Al continent europeu les més grans poblacions es troben a Noruega, unes 1.500 parelles d'un total d'aproximadament 3.500 colles a tota Europa (FORSMAN, 1999). Mentre que les poblacions de l'Europa nord-oriental són en gran part migratòries, i van a passar l'hivern a les costes bàltiques i al sud de la península escandinava; les que es troben al nord-oest d'Europa es consideren com a majorment sedentàries i tan sols se'n produeix una dispersió dels

exemplars juvenils durant els seus primers anys de vida (CRAMP i SIMMONS, 1980; FORSMAN, 1999).

Les àrees de cria més properes a les Illes Balears es troben a la península escandinava, Alemanya i Polònia, a més de 1.500 quilòmetres de distància, si bé sembla que a l'hivern algunes àguiles marines arriben amb regularitat fins al nord de França, país on s'han homologat 254 registres fins a l'any 1998, en què va deixar de ser-ne considerada com a espècie subjecte a homologació (FRÉ-MONT, 2000).

A Espanya, en canvi, les dades que s'han recollit d'aquest rapinyaire són molt escasses. De fet, el Comitè de Rareses de la SEO tan sols ha pogut homologar fins ara un registre d'aquesta espècie (DE JUANA *et al.*, 1999), que, a més, es va produir fa ja temps, concretament el 3 de desembre de l'any 1944, quan va ser caçat un exemplar immadur a prop de les maresmes de Santoña (LAMA, 1959). Això fa que el registre de l'exemplar observat a Mallorca l'hivern 2001-2002, en cas de ser homologat, es convertiria en el primer acceptat per formar part de la categoria A (sistema de categories adoptat per l'AERC, Association of European Rarities Committees) de la llista d'aus observades a Espanya (vegeu DE JUANA, GUTIÉRREZ i LORENZO, 2000, per a una explicació de les categories ABCD)

A l'Estat Espanyol, on fins a la data l'espècie presenta categoria B (espècie enregistrada amb seguretat i en aparent estat natural almenys una vegada entre 1800 i el 31 de desembre de 1949, però no amb posterioritat) es coneixen a més de la citació ja homologada les següents dades, totes elles dubtoses: un jove observat a Doñana el 10 d'abril de 1986 (LLANDRES i URDIALES, 1990); una femella caçada també a Doñana el 28 de

desembre de 1898 (CHAPMAN i BUCK, 1910); un exemplar capturat a Cadis l'hivern de 1871 (SAUNDERS, 1871); tres o quatre observacions antigues a Catalunya i País Valencià, del segle XIX i primera meitat del segle XX (FERRER *et al.*, 1986; Clavell, en premsa; DE JUANA, *com. pers.*); i altres també antigues i poc documentades a Canàries (DE JUANA, *com. pers.*).

També a Mallorca s'han recollit dades obtingudes de fa segles, que generalment són considerades avui en dia com a poc clares, fet que fa que l'àguila marina no figuri a les llistes modernes de l'avifauna balear (GOB, 2001; Clavell, *com. pers.*). Concretament, Vilella la cita l'any 1775, però no acaba de deixar clar que no pugui tractar-se d'una àguila peixatera, *Pandion haliaetus* (Jesús R. Jurado, *com. pers.*), i tant Homeyer com Saunders la citen criant a sa Dragonera la segona meitat dels segles XIX (DÍAZ *et al.*, 1999; FERRER *et al.*, 1986). Més aclaridores semblen les dades aportades per ALCOVER i McMINN (1992) sobre la presència de l'àguila marina a Eivissa al Pleistocè superior, just abans de l'arribada de l'home.

L'OBSERVACIÓ DE MALLORCA

L'àguila marina observada a Mallorca va poder ser vista per diverses persones, si bé la identificació correcta d'aquest animal va ser força complicada i va requerir l'estudi de les fotografies realitzades. Com es veurà, va constituir tot un exemple de treball en equip.

Va ser dins la darrera setmana de l'any 2001 quan va ser observat per primer cop (vegeu foto 1) un gran rapinyaire "semblant a un voltor foraster *Gyps fulvus*, però amb un bategar d'ales més actiu i esburbat" que sobrevolava la finca de Montcaire, a la part central de

Foto 1: L'àguila marina *Haliaeetus albicilla* fotografiada a Montcaire, la darrera setmana de 2001. Foto: Joan Mario Rebassa.

Photo 1: The White-tailed Eagle Haliaeetus albicilla was photographed at Montcaire during the last week of December 2001. Photo: Joan Mario Rebassa.

Foto 2: L'àguila marina *Haliaeetus albicilla* observada a l'embassament de Cúber, el dia 16 de febrer de 2002. Foto: Alfons Sastre.

Photo 2: The White-tailed Eagle Haliaeetus albicilla observed at Cúber Dam on the 16th of February 2002. Photo: Alfons Sastre.

la serra de Tramuntana. Segons sembla, “els voltors negres *Aegypius monachus* de la zona no anaven d’ell, ja que s’allunyaven quan aquest animal se’ls atracava” (Joan Mario Rebassa, *com. pers.*). Posteriorment, el dia 25 de gener de 2002 de nou va ser observada i fotografada a la mateixa finca una “gran àguila de color terrós, semblant a un volor foraster, amb el cap més fosc i el pit tacat, grans urpes de color groc i bec poderós també de color groguenc” (Xavier Gassó, *com. pers.*), que es trobava en una menjadora per a voltors negres.

Ja dins el mes de febrer, concretament dia 9, l’autor d’aquesta nota va poder observar també l’àguila als voltants de l’embassament de Cúber (a uns quilòmetres de la finca de Montcaire). Encara que tampoc en aquesta ocasió va poder ser identificada amb seguretat, sí que es varen poder descartar altres espècies d’àguiles sobre les quals s’havia estat especulant (vegeu la descripció d’aquesta observació més endavant).

Alguns dies després la fotografia que havia realitzat en Joan Mario Rebassa va poder ser consultada i estudiada a través del fòrum local d’ornitòlegs, gràcies a la participació, entre altres persones, d’en Sebastià Torrens, qui la va penjar a la seva pàgina web (www.sebastiatorrens.com/raresa), i també posteriorment d’en Ricard Gutiérrez (2002, march 06). Aquests fets resultaren crucials per poder identificar i fins i tot datar l’animal en qüestió.

Una vegada ja identificada l’àguila, i també a Cúber, va tornar a ser observada el dia 16 de febrer (foto 2) per n’Alfons Sastre, e va poder percebre que “tenia el cap prominent, la cua en forma de cunya, i volava movent les ales de forma poc profunda”. Aquesta, segons sembla, va ser l’última dada segura de la

presència d’aquest animal a Mallorca, si bé l’amo de la finca de Bini Gran, contigua a la de Montcaire, ens va comunicar a en Bernat Ramis i a mi que havia vist “una gran àguila amb el cap fosc i el pit tacat, que mai abans no havia estat vista per allà” el dia 19 de febrer.

DESCRIPCIÓ DE L’AU

En base a les característiques de l’au que varen poder ser anotades (bàsicament la descripció que va fer l’autor d’aquesta nota, però també les notes ja exposades més a amunt d’altres observadors), s’exposa aquí una descripció general de l’animal. Alguns detalls que no varen poder ser observats, com per exemple el color exacte de les plomes de la cua, apareixen reflectits a les fotografies.

Mida de l’au: Molt gran, quasi de la mateixa mida que un volor (si bé una comparació directa no va poder ser feta en cap moment).

Estructura: Àguila robusta i corpulenta, d’ales llargues i ben amples. La part frontal de les ales es veia ben recta, mentre que la part posterior n’era lleugerament ondulada, i s’eixamplava a la part central. No donava, doncs, impressió de tenir les ales tan rectangulars com un volor negre. La cua era ben curta i també ampla, en forma de cunya (si bé semblava arrodonida quan la tenia ben desplegada). El cap i el coll es veien prominents, sobretot quan l’animal volava activament, i no tant quan planava. El bec era poderós, i les urpes grans.

Vol: El vol d’aquesta àguila era característic. Es movia pesadament, però el vol actiu era més àgil que el dels voltors, movent les ales amb potència però a la vegada amb cert esforç. Planava i remuntava amb les ales planes com una post, sense la V característica d’al-

tres rapinyaires com el voltor foraster o l'àguila reial *Aquila chrysaetos*, sinó bastant més semblant a com manté les ales el voltor negre, amb la "mà" molt lleugerament deixada caure. Quan remuntava mostrava les primàries més externes, ben digitades, una mica tirades cap endavant.

Plomatge: Supracobertores alars de color marró xocolata clar (no tan clares com les d'un voltor foraster), que contrastaven força bé amb les plomes de vol més fosques. Parts inferiors de l'animal de color marró semblant al de les supracobertores alars, que també contrastaven bé amb les plomes de vol d'ales i cua, més fosques. A les infracobertores alars es podia veure una línia longitudinal més clara. La cua per la part superior no va ser vista bé, per la qual cosa ens hem de remetre al que les fotografies ens mostren. El cos de l'àguila es veia de color marró, amb la zona del cap més fosca i amb el pit tacat, amb plomes més fosques i altres de més clares.

Parts no emplomades: Tarsos i urpes de color groc. Urpes grans. Bec robust, groguenc.

CONCLUSIONS

Com ja s'ha comentat abans, la identificació d'aquest animal va ser complicada. Cap dels ornitòlegs que vàrem tenir la sort de poder observar aquest animal teníem experiència de camp en aquesta espècie, i certament pocs de nosaltres érem conscients que l'animal que observàvem pogués ser una àguila marina.

A més, la majoria de les observacions (llevat potser de la del dia 25 de gener, que es va produir de ben a prop i en bones condicions) varen ser llunyanes i/o molt ràpides, el que va impossibilitar recollir suficients dades com per

poder descartar altres espècies. Una a una varen haver de ser estudiades altres possibilitats, com ara el voltor foraster, l'àguila reial, i fins i tot àguila rapaç *Aquila rapax* o àguila d'estepa *Aquila nipalensis*, aquesta darrera estructuralment bastant semblant a l'àguila marina.

Així les coses, l'estudi de les fotografies fetes, principalment la d'en Joan Mario Rebassa, va resultar imprescindible i determinant. Gràcies a elles no tan sols es va poder confirmar que es tractava d'una àguila marina, sinó que també es va poder establir l'edat de l'exemplar observat, un immadur de tercer o, més probablement, segon hivern. En cas aquesta observació sigui homologada pel Comitè de Rareses de la Societat Espanyola d'Ornitologia, es convertiria en la primera en formar part de la categoria A de la llista d'aus d'Espanya.

AGRAÏMENTS

A Xavier Gassó, Joan Mario Rebassa i Alfons Sastre, per passar-me les dades de camp que varen obtenir. A Jordi Clavell, Eduardo De Juana, Ricard Gutiérrez, Carlos López-Jurado i Jesús R. Jurado, per ajudar-me en diferents aspectes de l'elaboració d'aquest article, i també en la recopilació de moltes dades prèvies. Finalment, a tots aquells que demostraren tenir interès per veure aquest animal, i que no varen tenir la sort de cara.

BIBLIOGRAFIA

- ALCOVER, J.A. i McMINN, M. 1992. Presència de l'àguila marina *Haliaeetus albicilla* (Linnaeus 1758) al Jaciment espeleològic quaternari d'Es Pouàs (Sant Antoni de Portmany, Eivissa). *Endins*, núm. 17-18: 81-87. Palma de Mallorca.
- CHAPMAN, A. i BUCK, W.J. 1910. *Unexplored Spain*. E. Arnold. London.

- CLAVELL, J. en premsa. Catàleg dels ocells dels Països Catalans. Ed. Lynx.
- CRAMP, S. i SIMMONS, K.E.L. 1980. The birds of the Western Palearctic. Vol. II. Hawks to Bustards. Oxford University Press. Oxford.
- DE JUANA, E. i el Comitè de Rareses de la SEO. 1999. Observaciones de Aves Raras en España, año 1997. *Ardeola* 46(1), 1999: 129-148.
- DE JUANA, E., GUTIÉRREZ, R. i LORENZO, J.A. 2000. A list of the birds of Spain. *Spanish Rarities Committee. Mimeogr. Report*. Barcelona.
- DEL HOYO, J., ELLIOT, A. i SARGATAL, J. eds. 1994. Handbook of the birds of the World. Vol. 2. New World Vultures to Guineafowl. Lynx Edicions, Barcelona.
- DÍAZ, M., ASENSIO, B. i TELLERÍA, J.L. 1996. Aves Ibéricas I. No passeriformes. J.M. Reyero Editor. Madrid.
- FERRER, X., MARTÍNEZ-VILALTA, A. i MUNTANER, J. 1986. Història Natural dels Països Catalans. Vol.12. Ocells. Enciclopèdia Catalana S.A., Barcelona.
- FORSMAN, D. 1999. The Raptors of Europe and the Middle East: A Handbook of Field Identification. T & D Poyser. London.
- FRÉMONT, J.-Y. i el Comitè d'Homologation National. 2000. Les oiseaux rares en France en 1999. Rapport du Comité d'Homologation National. *Ornithos* 7(4): 146-173.
- GOB. 2001. Estatus de l'Avifauna Balear. *Anuari Ornitològic de les Balears, 2000*, vol. 15: 193-198.
- GUTIÉRREZ, R. (ed) 2000, March 06. Recent Reports: February 2002. Rare Birds in Spain. Retrieved from <http://www.rare-birdspain.net/arbsr202.htm>
- LAMA, A. 1959. Algunas capturas interesantes efectuadas en Santander. *Ardeola* 5: 132-141.
- LLANDRES, C. i URDIALES, C. 1990. Las aves de Doñana. Lynx Edicions, Barcelona.
- SAUNDERS, H. 1871. A list of the birds of Southern Spain. *Ibis* (1871): 54-68.

(Rebut: 22.04.02; Acceptat: 06.05.02)